

Snelheid en efficiency in hoger beroep (Civiele procedures, 16e eeuw)

Citation for published version (APA):

van Rhee, C. H. (1998). Snelheid en efficiency in hoger beroep (Civiele procedures, 16e eeuw). In R. Huijbrecht (Ed.), *Handelingen van het tweede Hof van Holland symposium gehouden op 14 november 1997 in de Trêveszaal te Den Haag: Hof van Holland symposium gehouden op 14 november 1997 in de Trêveszaal te Den Haag* (1 ed., pp. 21-37). Algemeen Rijksarchief.

Document status and date:

Published: 01/01/1998

Document Version:

Accepted author manuscript (Peer reviewed / editorial board version)

Please check the document version of this publication:

- A submitted manuscript is the version of the article upon submission and before peer-review. There can be important differences between the submitted version and the official published version of record. People interested in the research are advised to contact the author for the final version of the publication, or visit the DOI to the publisher's website.
- The final author version and the galley proof are versions of the publication after peer review.
- The final published version features the final layout of the paper including the volume, issue and page numbers.

[Link to publication](#)

General rights

Copyright and moral rights for the publications made accessible in the public portal are retained by the authors and/or other copyright owners and it is a condition of accessing publications that users recognise and abide by the legal requirements associated with these rights.

- Users may download and print one copy of any publication from the public portal for the purpose of private study or research.
- You may not further distribute the material or use it for any profit-making activity or commercial gain
- You may freely distribute the URL identifying the publication in the public portal.

If the publication is distributed under the terms of Article 25fa of the Dutch Copyright Act, indicated by the "Taverne" license above, please follow below link for the End User Agreement:

www.umlib.nl/taverne-license

Take down policy

If you believe that this document breaches copyright please contact us at:

repository@maastrichtuniversity.nl

providing details and we will investigate your claim.

C.H. van Rhee, 'Snelheid en efficiency in hoger beroep (civiele procedures, 16e eeuw)', in: R. Huijbrecht (ed.), *Handelingen van het tweede Hof van Holland symposium gehouden op 14 november 1997 in de Trêveszaal te Den Haag*, Den Haag, 1998, p. 21-37.

SNELHEID EN EFFICIENCY IN HOGER BEROEP (CIVIELE PROCEDURES, 16E EEUW)

C.H. van Rhee¹

Inleiding

Halverwege de zestiende eeuw werden pogingen ondernomen om de uit de hand gelopen duur van juridische procedures bij de hogere hoven van justitie in de Nederlanden aan te pakken. Hierbij kreeg ook het appel aandacht. De in dit kader voorgestelde maatregelen verschaffen inzicht in de knelpunten die in de appelprocedure bestonden.² Deze knelpunten zijn tot op heden niet aan een nader onderzoek onderworpen. In de onderhavige bijdrage wordt getracht de in dit opzicht bestaande lacune in de procesrechtelijke literatuur te ondervangen.

Het hier ten tonele gevoerde verkortingsproject besprak ik reeds op verschillende plaatsen,³ alwaar gedetailleerde gegevens over het project kunnen worden gevonden. Op deze plaats volstaat op te merken dat in het kader van het verkortingsproject een ontwerpordonnantie werd opgesteld, hierna kortweg aangeduid als Verkortingsordonnantie, die voor commentaar werd opgestuurd naar de verschillende hoven van justitie in de Nederlanden.⁴ De Verkortingsordonnantie is uiteindelijk niet ingevoerd, maar wel ligt zij ten grondslag aan verscheidene artikelen die zijn opgenomen in de uit 1559 daterende ordonnantie betreffende de organisatie van de Grote Raad van Mechelen en zijn procesgang.⁵

Verkorting van de appelprocedure

1 Kennisgeving van nadelige vonnissen door procureurs aan hun cliënten

Van vertraging in appel was regelmatig sprake, omdat procureurs hun cliënten niet mededeelden dat een vonnis te hunnen nadele was gewezen. Deze cliënten appelleerden dan pas op het tijdstip waarop het vonnis tegen hen ten uitvoer werd gelegd (de appeltermijnen begonnen te lopen als het vonnis ter kennis van de appellant kwam).⁶ Om vertragingen in de toekomst tegen te gaan, werd in de Verkortingsordonnantie een artikel voorgesteld dat aan de procureurs beval nadelige vonnissen

1. Met dank aan mevr. mr. N. van Buren-Dee voor haar aanhoudende bereidheid mijn artikelen van nuttig commentaar te voorzien.

2. Hoewel sommige van deze maatregelen ook betrekking hadden op een ander rechtsmiddel, namelijk de reformatie, bespreek ik hier slechts het hoger beroep.

3. Zie hoofdstuk 12 van mijn dissertatie *Litigation and Legislation. Civil Procedure at First Instance in the Great Council for the Netherlands in Malines (1522-1559)*, Brussel 1997, alsmede mijn 'De traagheid van de civiele procedure; een eeuwenoud fenomeen', in B.C.M. Jacobs (ed.), *De rechtspraktijk in beeld. Van Justinianus tot de Duitse bezetting* [Handelingen van het XIVde Belgisch-Nederlands Rechtshistorisch Congres], Tilburg 1997, p. 57-67.

4. De voor appel relevante artikelen uit de Verkortingsordonnantie zijn in Appendix I (hieronder) afgedrukt. Het commentaar waarnaar in deze bijdrage wordt verwezen, is te vinden bij de hier besproken artikelen in de volledige uitgave van de Verkortingsordonnantie in mijn dissertatie, a.w., p. 391 e.v. Het gaat om commentaar van de Grote Raad alsmede van de president van de Raad van Vlaanderen, Lodewijk van Heylweghen. Een deel van het commentaar is niet op naam gesteld. Zeer waarschijnlijk is het dat dit commentaar ook van de Grote Raad afkomstig is. Hieronder wordt dit laatste commentaar daarom steeds als commentaar van de Grote Raad beschouwd.

5. De Nederlandse tekst van deze ordonnantie is afgedrukt bij J. Bolsee (ed.), 'L'ordonnance du 8 Août 1559 réglant le statut, le style et la manière de procéder du Grand Conseil de Malines', in *Handelingen van de Koninklijke Commissie voor de Uitgave der Oude Wetten en Verordeningen van België XXIV* (1969-1970), Brussel 1971, p. 77-152. Voor de Franse tekst zie 'Style et manière de procéder du Grand Conseil de Malines (8 août 1559)', in *Recueil des ordonnances des Pays-Bas*, 2e serie (1506-1700), deel VII, Brussel 1957, p. 461-492. Een eerdere ordonnantie betreffende hetzelfde onderwerp dateert uit 1522. Er is slechts een Franstalige versie bekend: 'Ordonnance de l'Empereur, portant règlement pour le Grand Conseil de Malines (avril 1522)', in *Recueil des ordonnances des Pays-Bas*, 2e serie (1506-1700), deel II, Brussel 1898, p. 173-187. Slechts een gedeelte van de artikelen in deze editie is van een nummering voorzien.

6. Vergelijk Ordonnantie 1522 (a.w.), p. 186 en Wielant IX.XXIV.1.

onmiddellijk aan hun cliënten mede te delen, en wel op straffe van schorsing uit het ambt van procureur voor een half jaar (artikel 113). Uit opmerkingen van de Grote Raad blijkt dat een dergelijke verplichting problematisch was, aangezien partijen die hun zaak verloren de boodschapper die het voor hen nadelige vonnis kwam aanzeggen vaak niet wensten te betalen. Het gaat hier waarschijnlijk om een bijzonder soort, mogelijkwijze beëdigde boodschapper (de deurwaarder?), aangezien tevens wordt gemeld dat een aanzegging van het vonnis per brief, die immers ook door een boodschapper moest worden gedaan, niet volstond; in een dergelijk geval kon de procureur immers verklaren een brief te hebben verstuurd terwijl de partij aan wie de brief gericht was, kon ontkennen de brief te hebben ontvangen.⁷

Er blijken nog andere moeilijkheden te hebben bestaan met betrekking tot het aanzeggen van nadelige vonnissen. Als het dictum van dergelijke vonnissen uit meerdere onderdelen bestond, kwam het voor dat de procureur niet kon vaststellen welke gedeelten nadelig waren voor zijn cliënt. Men bedenke zich hierbij dat het ambt van procureur onverenigbaar was met dat van advocaat,⁸ en dat een procureur niet noodzakelijkerwijze een juridische opleiding had genoten. Al met al was een aanzegging van nadelige vonnissen moeilijk te realiseren.

Overigens waren de hierboven gesignaleerde problemen niet van direct belang voor de Grote Raad, aangezien de procureurs die aan deze Raad verbonden waren geen zaken behandelden waarvan appel kon worden ingesteld; de Grote Raad vonnistte immers in laatste instantie.⁹ Artikel 113 van de Verkortingsordonnantie vinden we dan ook niet terug in de ordonnantie voor de Grote Raad uit 1559.

2 Appel tegen een vonnis dat uit meerdere onderdelen bestaat

Als (het dictum van) het vonnis waartegen in appel werd gekomen uit meerdere, niet van elkaar afhankelijke onderdelen bestond en niet al deze onderdelen bestreden werden, dan moest de geïntimeerde, aldus artikel 123 van de Verkortingsordonnantie, verklaren van welke onderdelen hij in beroep kwam.¹⁰ Volgens een latere toevoeging zou een dergelijke verklaring alleen nodig zijn als de wederpartij dit verzocht. Het resultaat van deze regeling was dat de onderdelen waartegen geen grieven werden ingebracht konden worden geëxecuteerd. Nalatigheid in het aangeven van de bestreden onderdelen zou tot niet-ontvankelijkheid in appel moeten leiden. Alleen voor vonnissen waarin een rekening werd vastgesteld, zou dit anders moeten zijn. De executie van dergelijke vonnissen zou door het appel in het geheel moeten worden geschorst, tenzij de rechter anders besloot. Artikel XIII.5 van de ordonnantie voor de Grote Raad uit 1559 nam deze regeling over en voegde er (in overeenstemming met een doorgehaalde passage in de Verkortingsordonnantie) aan toe, dat de verklaring van welke onderdelen van het dictum werd geappelleerd moest worden gedaan op de eerste dag waarop de zaak voor de rechter behandeld werd. Lodewijk van Heylweghen, de president van de Raad van Vlaanderen, stelde in zijn commentaar op de in de Verkortingsordonnantie voorgestelde regeling, dat een dergelijke verklaring eigenlijk reeds gedaan moest worden in het document waarin verzocht werd om machtiging de wederpartij in appel te doen dagvaarden (dat is het appelrekest, zie hieronder). Onduidelijk is waarom deze suggestie niet werd overgenomen, hoewel zij toch zeker procesversnellend zou hebben gewerkt.

3 Hoe werd appel ingesteld?

De wijze waarop appel moest worden ingesteld,¹¹ is door verscheidene auteurs behandeld.¹² Het door

7. Een en ander leid ik af uit de volgende passage (voor de vindplaats ervan zie mijn dissertatie, a.w., p. 471): ‘... et se propre messenger ne s’envoyoit ou le procureur droit avoir escript ou le maistre droit n’avoir receu les lettres dont differendz se sourdrient’. Het woord ‘ou’, dat in deze passage tweemaal voorkomt, moet hier naar mijn mening als ‘en’ worden geïnterpreteerd.

8. Wielant III.XXIII.1.

9. Wielant IX.XX.1.

10. Zie hierover eveneens C.M.O. Verhas, *De beginjaren van de Hoge Raad van Holland, Zeeland en West-Friesland*, ‘s-Gravenhage 1997, p. 108.

11. Het instellen van hoger beroep stond ook wel bekend als het ‘interjecteren van appel’; zie C.M.O. Verhas, a.w., p. 102.

12. Zie bijvoorbeeld W.G.Ph.E. Wedekind, *Bijdrage tot de kennis van de ontwikkeling van de procesgang in civiele zaken voor het Hof van Holland in de eerste helft van de zestiende eeuw* [Bijdragen van het Instituut voor Rechtsgeschiedenis der Rijksuniversiteit te Utrecht VIII], Assen 1971, p. 134 e.v.; C.M.O. Verhas, a.w., p. 138 e.v.

deze auteurs geschetste beeld vinden wij ook in de Verkortingsordonnantie. In artikel 107 treffen wij de uit het Justiniaanse Romeinse recht bekende regel aan, dat binnen tien dagen in hoger beroep moest worden gegaan.¹³ Wanneer deze termijn van tien dagen begon te lopen en waar het beroep moest worden ingesteld, blijkt niet uit de voorgestelde regeling. Volgens de ordonnantie van 1522 voor de Grote Raad¹⁴ en de bekende vroegmoderne auteur over het procesrecht Wielant begon de termijn te lopen op de dag waarop het vonnis, waarvan in appel werd gekomen, tot stand kwam.¹⁵ Appel kon niet alleen mondeling worden ingesteld bij de rechter die het vonnis had gewezen,¹⁶ maar ook kon schriftelijk in beroep worden gegaan met behulp van een ten overstaan van notaris en twee getuigen opgemaakte akte.¹⁷ Het onderscheid tussen mondeling en schriftelijk appel was van Romeinsrechtelijke origine.¹⁸ Overigens betekende het feit dat men appel kon aantekenen bij de rechter die het bestreden vonnis had gewezen niet, dat deze rechter ook van de appelzaak kennis nam, hetgeen hieronder zal blijken.

Zoals bekend, moest de appellant volgens het oude recht twee partijen in rechte laten oproepen: de rechter(s) die het litigieuze vonnis in de vorige instantie had(den) gewezen — deze rechters werden geappelleerden genoemd — en de wederpartij, die net als in het tegenwoordige recht bekend stond als geïntimeerde.¹⁹ Volgens Wielant was een dergelijke oproeping niet nodig als de appellant terstond na het wijzen van de bestreden uitspraak appel had ingesteld.²⁰ Immers, dan waren de rechters en de wederpartij bij het instellen van het appel aanwezig en behoefden zij niet van dit hoger beroep op de hoogte te worden gesteld. Hoewel bij de Grote Raad ook de rechters die het bestreden vonnis hadden gewezen werden opgeroepen, was het niet de gewoonte dat zij daar, althans voorzover zij niet uit Vlaanderen kwamen, verschenen om hun vonnis te verdedigen.²¹

De oproeping werd door de deurwaarder geëffectueerd. Alvorens deze ambtenaar hiertoe kon overgaan, moest hij worden gemachtigd namens de landsheer. Deze machtiging diende door de appellant met behulp van een verzoekschrift te worden verkregen. Dit verzoekschrift werd gewoonlijk ingeleverd bij de rechter die van de appelzaak diende kennis te nemen, althans voorzover deze recht sprak in naam van de landsheer, en dus niet bij de rechter die het bestreden vonnis had gewezen. Het uitvoeren van het complex van handelingen dat bestond uit het verkrijgen van de machtiging, het laten oproepen van de wederpartij en de lagere rechter(s), alsmede het vaststellen van de eerste dag in rechte werd het ‘verheffen’ of ‘releveren’ van het appel genoemd.²² In artikel 107 van de

13. Nov. 23.1 = Coll. 4.2.

14. Zie Ordonnantie 1522 (a.w.), p. 186-187.

15. Ordonnantie 1522 (a.w.), p. 186; Wielant IX.XXIV.1: ‘[...] in dewelcke thien daghen begrepen is den dach van der sentencie oft grief ghedaen ende den thiensten dach daernaer *inclusive*’.

16. Dit geschiedde gewoonlijk direct na het uitspreken van het vonnis, dat wil zeggen ‘ilico’. Zie J. van Rompaey, *De Grote Raad van de hertogen van Boergondië en het Parlement van Mechelen* [Verhandelingen van de Koninklijke Academie voor Wetenschappen, Letteren en Schone Kunsten van België, Klasse der Letteren XXXV, 73], Brussel 1973, p. 452; J. Monballyu, ‘Van appellatiën ende reformatiën’. De ontwikkeling van het hoger beroep bij de Audiëntie, de ‘Camere van den Rade’ en de Raad van Vlaanderen (ca. 1370 - ca. 1550). Bijdrage tot de ontstaansgeschiedenis van het hoger beroep in de Nederlanden, in *Tijdschrift voor Rechtsgeschiedenis* LXI (1993), p. 240, noot 13. Zie ook Wielant IX.XXXIII.1-2: ‘Men appelleert by monde oft by geschrifte. By monde als men appelleert *ilico* op den voet in de presentie van den officier, commissaris oft executeur die het grief doet’; Wielant IX.XXIV.1: ‘Men moet appelleren *ilico* op dat men present is oft is men absent binnen thien dagen naer ‘t grief ghedaen oft ommers binnen thien dagen naer dat t’zijnder kennisse comen is [...]’.

17. Wielant IX.XXIII.3: ‘[Men appelleert bly gheschifte als ‘t grief ghedaen is in de absencie van den ghegraveerden, want in dat cas moet hy zijn appellacie stellen in gheschifte by notaris ende voor oirconden’]; Wielant IX.XXIV.5: ‘Maer appellacien ghedaen buyten jugemente moeten gheinsinueert zijn by notaris ter presencie van oirconden binnen den thiensten dage naer de appellacie’. Een voorbeeld van een akte die werd opgemaakt van een beroep ingesteld voor notaris en getuigen is te vinden in Appendix II.

18. M.A. von Bethmann-Hollweg, *Der Civilprozess des gemeinen Rechts in geschichtlicher Entwicklung: Der römische Civilprozess* (2. Band: Formulae), Bonn 1865, p. 706. Zie ook B. Dick, *Die Entwicklung des Kameralprozesses nach den Ordnungen von 1495 bis 1555* [Quellen und Forschungen zur höchsten Gerichtsbarkeit im Alten Reich 10], Keulen/Wenen 1981, p. 200.

19. Bij het Hof van Holland werden de termen ‘geappelleerde’ en ‘geïntimeerde’ in omgekeerde betekenis gebruikt; zie W.G.Ph.E. Wedekind, a.w., p. 155.

20. Dit appel werd ‘ilico’ ingesteld. Zie Wielant IX.XXIV.4.

21. Wielant III.V.32 en IX.XXVI.2.

22. Vergelijk J. van Rompaey, *De Grote Raad* (a.w.), p. 453. Bij de Hoge Raad stond dit verheffen ook bekend als het ‘prosequeren van appel’. Zie C.M.O. Verhas, a.w., p. 103.

Verkortingsordonnantie werd voorgesteld de appellant hiervoor een termijn van zes weken te geven. Indien wij mogen aannemen dat de termijn voor het verheffen begon te lopen op de dag waarop het appel bij de lagere rechter werd ingesteld, hetgeen waarschijnlijk is,²³ betekent dit, dat volgens de voorgestelde regeling na de bestreden uitspraak maximaal 52 dagen verliepen voordat de appelrechter van de zaak kennis nam. Deze, zeker voor de zestiende eeuw zeer efficiënte regeling werd door de Grote Raad echter wat al te voortvarend gevonden, aangezien het ressort van de Raad zeer uitgestrekt was en de aan zijn jurisdictie onderworpen gebieden zeer verscheiden van aard waren. Op verzoek van de Grote Raad werd de door artikel 107 toegestane termijn dan ook uitgebreid met een extra termijn van zes weken, die diende om het appel, op straffe van verval van instantie ('desertie'), te executeren. Hierdoor zou de maximale periode tussen de uitspraak van het bestreden vonnis en de dag waarop de hogere rechter van de zaak kennis nam op 87 dagen ofwel bijna drie maanden komen te liggen. Deze termijn kwam overeen met de bij de Grote Raad van oudsher toegestane termijn.²⁴ De twee termijnen van zes weken werden uiteindelijk niet overgenomen in de ordonnantie van 1559 voor de Grote Raad. Artikel XIII.2 van deze ordonnantie bepaalt slechts dat de periode tussen het instellen van hoger beroep en de eerste dag in rechte korter dan drie maanden moest zijn.²⁵

Overigens verdient het opmerking dat de aanpassing van artikel 107 van de Verkortingsordonnantie in verband met de voorgestelde invoering van de tweede termijn van zes weken tot gevolg had, dat in het artikel een onderscheid werd gemaakt tussen het 'verheffen' en het 'executeren' van appel. De eerste termijn van zes weken zou bedoeld zijn voor 'verheffen', en de tweede voor 'executeren'. Ook de ordonnanties voor de Grote Raad uit 1522 en 1559²⁶ alsmede Wielant maken een onderscheid tussen 'verheffen' en 'executeren'.²⁷ Niet geheel duidelijk is waar het onderscheid tussen 'verheffen' en 'executeren' precies op neer kwam. Mogelijkerwijze werd met 'executeren' het uitbrengen van de dagvaarding bedoeld.

Een ernstige bedreiging voor een korte procedure vormde het feit dat partijen ontheffing ('relief') van het in acht nemen van termijnen konden krijgen. Hiertoe dienden zij een verzoekschrift in. Zeker als een dergelijke ontheffing al te lichtvaardig door de rechter werd toegekend, betekende dit dat maatregelen tegen een lange procesduur in veel gevallen illusoir werden. Ter verkorting van de procedure in appel werd daarom zowel in de Verkortingsordonnantie (artikel 107) als in de Ordonnantie van 1559 voor de Grote Raad (artikel XIII.2) bepaald, dat van het in acht nemen van appeltermijnen geen ontheffing mocht worden verleend, tenzij hiervoor een dringende, rechtens gefundeerde reden bestond. Om het aantal ontheffingen zo gering mogelijk te maken, gaf de Verkortingsordonnantie oorspronkelijk de gronden ervoor precies aan. Alleen wanneer termijnen werden overschreden wegens minderjarigheid,²⁸ ziekte of noodzakelijke afwezigheid van, naar zich laat aannemen, de appellant (dit wordt in artikel 107 niet met zoveel woorden uitgedrukt), diende ontheffing mogelijk te zijn.²⁹ Volgens de Grote Raad was het echter gevaarlijk de mogelijkheid van ontheffing tot deze gevallen te beperken, terwijl een dergelijke beperking ook zou indruisen tegen de regels van het recht. Daarom werden de genoemde redenen uiteindelijk niet in de ordonnantie van 1559 opgenomen, maar werd volstaan met de vage omschrijving 'merckelijke redene in rechte gefondeert'. Met deze formule kon men in de praktijk alle kanten op, en een groot procesverkortend effect ervan was dan ook niet te verwachten.

4 Schorsende werking van appel

Wanneer de termijnen voor het verheffen (en executeren) van het appel niet in acht werden genomen en

23. Dit lijkt te worden gesuggereerd door de bewoordingen van artikel 107. Wielant IX.XXIV.7 suggereert anders, namelijk dat de twee termijnen van zes weken werden berekend vanaf de datum waarop het bestreden vonnis tot stand kwam.

24. Ordonnantie 1522 (a.w.), p. 183.

25. De verschillende termijnen voor het instellen van hoger beroep stonden bekend als 'fatalia', een terminologie die terugging op het Romeinse Recht (vergelijk B. Dick, a.w., p. 201).

26. Zie Ordonnantie 1522 (a.w.), p. 183 en artikel XIII.2 (1559).

27. Wielant IX.XXIV.7 en IX.XXV.5.

28. Tijdens zijn minderjarigheid ontbrak immers voor de minderjarige de mogelijkheid op te treden als formele procespartij en was hij geheel afhankelijk van zijn vertegenwoordigers.

29. Overschrijding van de termijnen leidde tot verval van instantie ('desertie'). Zie in verband met de ongedaanmaking van een dergelijk verval van instantie door middel van 'relief' de artikelen 92 en 93 van de Verkortingsordonnantie.

geen reden voor ontheffing ('relief') bestond, leidde dit tot verval van instantie ('desertie').³⁰ Daarmee werd de schorsende werking³¹ opgeheven die meestal aan het appel werd toegekend door middel van een op verzoek van de appellant in de machtiging tot dagvaarding opgenomen clause van inhibitie.³² Het kon echter even duren voordat de appelrechter dit verval van instantie in een declaratoir vonnis had vastgesteld. In artikel 108 van de Verkortingsordonnantie werd daarom voorgesteld dat de rechter *a quo*, ondanks de afwezigheid van een dergelijk vonnis, diende voort te gaan met de behandeling van de zaak alsof er geen appel was ingesteld, hetgeen de vlotte afdoening van de zaak bevorderde. Eigenlijk behoeft een dergelijke regeling niet te worden opgenomen, aangezien het verval van instantie werd vastgesteld in een declaratoir vonnis, en de instantie dus niet pas met het uitspreken van dit vonnis verviel (immers, in dat geval zou het desbetreffende vonnis een constitutief en niet een declaratoir karakter hebben). In de praktijk durfden lagere rechters het echter niet aan verder te gaan met de behandeling van de zaak alvorens het declaratoire vonnis door de hogere rechter was uitgesproken, en moesten zij hiertoe door een ordonnantie uitdrukkelijk worden aangespoord.

Waaruit bestond nu de verdere behandeling waartoe de lagere rechter bij verval van instantie moest overgaan? Hoewel dit in de Verkortingsordonnantie niet wordt vermeld, moet deze activiteit naar mijn mening worden begrepen als het verrichten van de taken welke de rechter die het bestreden vonnis had gewezen in de executieprocedure had.³³ Immers, zodra het eindvonnis gewezen was, stopte de eigenlijke behandeling van de zaak door de lagere rechter (bij appel van tussenvonnissen kon overigens wel van een verdere behandeling door de lagere rechter sprake zijn). Voorgesteld werd de lagere rechter te gebieden aan de appelrechter kennis te geven van het geconstateerde verval van instantie, waarna de appelrechter de wederpartij voor hem diende te laten dagvaarden om officieel te verklaren dat de instantie vervallen was alsmede om hem te veroordelen in de boete die op ten onrechte of onregelmatig appelleren was gesteld (boete van 'fol appel'). Deze kennisgeving van de lagere aan de hogere rechter, die dus uiteindelijk leidde tot beboeting van de appellant, werd door de Grote Raad in strijd geacht met de taak van een goed rechter, die het opleggen van boetes juist zoveel mogelijk moest zien te voorkomen. Gesuggereerd werd dan ook om dit deel van artikel 108 te laten vervallen.

Een ander argument van de Grote Raad tegen invoering van artikel 108 was, dat, gezien de uitgestrektheid van het ressort van de Raad, in veel gevallen appel ook moest worden toegelaten na het verstrijken van de ervoor vastgestelde periode van ongeveer drie maanden, zeker als dit gecombineerd werd met ontheffing van het laten verstrijken van de termijnen ('restitutie in integrum' ofwel 'relief').³⁴

30. B. Dick, a.w., p. 201, omschrijft 'desertie' als 'Zurückweisung der Appellation als unzulässig'. Deze omschrijving lijkt mij voor de Grote Raad niet te voldoen, aangezien verval van instantie een gevolg was van het niet in acht nemen van de termijnen en niet door de Raad werd uitgesproken, maar slechts bij declaratoir vonnis werd vastgesteld.

31. Zie over de gevolgen van deze schorsende werking, die eigenlijk iets verder ging dan louter schorsing van de tenuitvoerlegging, B. Dick, a.w., p. 203; M. Hinz, 'Der Mandatsprozess des Reichskammergerichts als Instrument zur Sicherung des Suspensiveffekts der Appellation und zum Schutze der Reichskammergerichtlichen Appellationszuständigkeit', in *Consilium Magnum 1473-1973. Herdenking van de 500e verjaardag van de oprichting van het Parlement en de Grote Raad van Mechelen*, Brussel 1977, p. 344. Zie ook J. Monballyu, a.w., p. 266 e.v.

32. De clause van inhibitie diende slechts na voorafgaand onderzoek in de machtiging tot dagvaarding te worden opgenomen; zie artikel V.7 van de ordonnantie van 1559 voor de Grote Raad. Op de clause van inhibitie wordt ingegaan in het commentaar van de Grote Raad met betrekking tot artikel 108 van de Verkortingsordonnantie. De Raad was van mening dat het niet juist was te stellen dat appel tot gevolg had dat het vonnis van de lagere rechter niet kon worden geëxecuteerd. Executie zou pas worden geschorst door de clause 'd'inhibition et deffence' (hiermee wordt mijns inziens een en dezelfde clause bedoeld). Bovendien zou dit gebeuren als op verzoek van de wederpartij een dag in rechte werd vastgesteld voordat dit door de appellant was gedaan (dat is anticipatie; zie Wielant IX.XXV.1 e.v.). Schorsing zou, aldus de Grote Raad, bovendien het gevolg kunnen zijn van een verklaring dat de instantie vervallen was ('desertie'). Dit laatste lijkt mij niet juist, aangezien een dergelijke verklaring, zoals wij hierboven zagen, nu juist het tegenovergestelde gevolg had. Zie over 'inhibitie' ook: M. Hinz, a.w., p. 348. In latere periodes werd het opnemen van de clause van inhibitie zinledig, aangezien toen het instellen van appel op zichzelf de executie reeds schorste. Zie F.C.J. Ketelaar, *De procesgang bij het Hof van Holland, Zeeland en West-Friesland* [Apparaat voor de geschiedenis van Holland 3. Uitgave van de Stichting Contactcentrum voor regionale en plaatselijke geschiedbeoefening in Noord- en Zuid-Holland], p. 14.

33. Zie ook Wielant IX.XXV.8: 'Als de juge *a quo* d'appellacie desert vint, hy procedeert terstont ter executie van zijne ghewijsde nietteghenstaende dat hy tot dier appellacie ghedefereert hadde'. Zie voor de taken van de rechter bij de executie van onroerend goed hoofdstuk 10 van mijn dissertatie (a.w.).

34. Zie J. Hallebeek en C.H. van Rhee, 'Praxis et ordo iudiciorum Curiae Hollandiae', in *Verslagen en mededelingen van de Stichting tot Uitgaaf der Bronnen van het Oud-Vaderlandse Recht* [nieuwe reeks 10] (ter perse), XXIII.1: 'Relief, dat men in rechten *restitutio in integrum* noemt ...' Zie over de clause van relief in de machtiging tot dagvaarding C.M.O. Verhas, a.w.,

In dergelijke gevallen zou voortzetting van de behandeling door de lagere rechter onmiddellijk na het verstrijken van de appeltermijnen niet geraten zijn.

Ik heb niet onderzocht of artikel 108 uiteindelijk is ingevoerd bij rechtbanken wier vonnissen aan appel onderworpen waren. In de ordonnantie voor de Grote Raad uit 1559 komt het artikel niet voor, maar dat is waarschijnlijk een gevolg van het feit dat de Raad uitspraak deed in laatste instantie.

5 Proces bij geschrifte of niet?

Artikel 117 van de Verkortingsordonnantie regelt de inhoud van het appelvonnis. Het artikel legt vast dat alleen rechters die in hoogste appelinstantie vonnis wezen (dat wil zeggen soevereine rechters), en dan nog slechts om dringende redenen, uitspraken mochten ‘vernietigen, modereren of verminderen’. Het lijkt erop, dat dit ‘vernietigen, modereren of verminderen’ vooraf werd gegaan door een geheel nieuw geding in appel, aangezien tevens wordt bepaald dat de rechters die niet als hoogste appelrechter vonnisten de zaak slechts ‘an bene vel male’ mochten beoordelen.³⁵ Deze laatste terminologie werd gebruikt waar het ging om processen bij geschrifte,³⁶ dat wil zeggen processen die op basis van het in de lagere instantie overgelegde procesdossier werden beoordeeld, zonder dat nieuwe feiten mochten worden aangedragen (tenzij op grond van ‘relief’).³⁷ Het lijkt de bedoeling van de Verkortingsordonnantie appelzaken zoveel mogelijk als proces bij geschrifte te laten afhandelen, hetgeen niet verwonderlijk is aangezien deze werkwijze de rechter veel werk bespaarde en dus sneller uitspraak kon worden gedaan.

De regeling in artikel 117 week af van de gebruikelijk manier van procederen (dat wil zeggen de stijl) van de provinciale hoven van justitie, die niet noodzakelijkerwijze in laatste instantie vonnis wezen. Vernietiging van het vonnis *a quo* (en dus een nieuwe behandeling van de zaak) vond bij deze hoven plaats als de lagere rechter een fout had gemaakt.

Artikel 117 ontbreekt in de ordonnantie voor de Grote Raad uit 1559, waarschijnlijk omdat de Raad een soevereine rechter was en het artikel vooral bedoeld was om niet-soevereine appelrechters te verplichten appelzaken af te handelen als proces bij geschrifte.

6 Berusting in het vonnis a quo

De Verkortingsordonnantie trachtte nodeloze belasting van de appelrechter onder andere tegen te gaan door potentiële appellanten af te schrikken met boetes. Dit kwam de snelle afhandeling van andere appelzaken ten goede. Een boete die waarschijnlijk bedoeld was om mogelijke appellanten goed te laten nadenken alvorens zij appelleerden — waarmee voorkomen werd dat zij later alsnog tot de conclusie kwamen dat een appelprocedure zinloos was — hield verband met berusting in het vonnis van de lagere rechter. De in de Verkortingsordonnantie voorgestelde regeling was als volgt.

Nadat het appel verheven (en geëxecuteerd) was, mocht men niet zonder meer van verder procederen afzien en berusten in het vonnis *a quo*. Berusting was alleen mogelijk krachtens hiertoe in naam van de vorst te verlenen open brieven van verlof tot berusting. Oorspronkelijk werd in artikel 111 van de Verkortingsordonnantie bepaald dat in geval van berusting een boete van tien Karolusgulden werd verbeurd ‘en quicquant seullement le surplus’ (waarop dit laatste betrekking heeft, is mij niet duidelijk). Bovendien moest de partij die berustte aan de wederpartij haar proceskosten vergoeden.

Zodra de appelprocedure gestart was, had de boete haar afschrikwekkende werking verloren. Op dat moment diende het niet zo te zijn dat partijen er door de boete van werden weerhouden in het vonnis *a quo* te berusten. Immers, ondanks het feit dat door berusting achteraf gezien nodeloos gebruik was gemaakt van de appelinstantie, bracht berusting gedurende de appelprocedure toch nog altijd enige

p. 105.

35. Hier zij opgemerkt dat meerdere, opeenvolgende appels mogelijk waren, bijvoorbeeld van een schepensbank bij het Hof van Holland en van daar bij de Grote Raad. Zie voor de termijn waarbinnen het procesdossier van de lagere instantie moest worden overgelegd de artikelen 72a en 72b van de Verkortingsordonnantie en de artikelen XIII.7 en XIII.8 van de ordonnantie voor de Grote Raad uit 1559.

36. Over de herkomst van deze terminologie, zie J. van Rompaey, ‘De procedure in beroep bij het Parlement van Mechelen’, in *Consilium Magnum (1473-1973)* (a.w.), p. 375; idem, *De Grote Raad* (a.w.), Brussel 1973, p. 449 e.v. Zie over het ‘proces bij geschrifte’ ook P.P.J.L. van Peteghem, *De Raad van Vlaanderen en Staatsvorming onder Karel V (1515-1555). Een publiekrechtelijk onderzoek naar centralisatiestreven in de XVII Provinciën*, Nijmegen 1990, p. 144 e.v.

37. Wielant V.XXIV.12. Zie ook J. van Rompaey, *De Grote Raad* (a.w.), p. 450; J. Monballyu, a.w., p. 241.

besparing van werk met zich. De veranderingen in de boetebepalingen van de Verkortingsordonnantie laten zien dat men zich hiervan bewust was. Zo valt op dat in een nieuw ingevoegde versie van artikel 111 de boetebepaling veranderd is. Hoewel de boete (die, zo staat er ditmaal uitdrukkelijk bij, aan de landsheer moest worden betaald) verhoogd werd tot 30 Karolusgulden, werd zij nu alleen verbeurd als men afzag van het appel nadat de conclusies genomen waren en de rechtbank bij interlocutoir vonnis had vastgesteld hoe verder diende te worden geprocedeerd (dit interlocutoire vonnis stond bekend onder de naam ‘dispositief appointement’).³⁸ Van betaling van kosten aan de wederpartij wordt niet meer gerept.

De Grote Raad merkte naar aanleiding van de eerste versie van artikel 111 op dat bij dit hof voor verschillende gevallen was bepaald dat berusting in het vonnis *a quo* niet meer mogelijk was na ontvangst van het proces als proces bij geschrifte. Dit laatste, zo blijkt uit het archief van de Grote Raad, diende te gebeuren bij het dispositieve appointement,³⁹ en hield, zoals gezegd, in dat de zaak opnieuw onderzocht moest worden op basis van het procesdossier dat bij de lagere rechter was overgelegd. De Raad stelde, dat als het de bedoeling van de makers van de ordonnantie was ook in deze gevallen berusting mogelijk te maken, een boete van zes Karolusgulden diende te worden vastgesteld bij berusting voordat het dispositieve appointement gewezen was, en van twaalf gulden nadat dit was gebeurd. Uiteindelijk was de regeling die in artikel XIII.3 van de ordonnantie van de Grote Raad uit 1559 terechtkwam gelijk aan die welke in de tweede versie van artikel 111 van de Verkortingsordonnantie wordt gevonden. Bepaald werd dat geen boete behoefde te worden betaald als men berustte voordat het dispositieve appointement waarbij het proces werd ontvangen als proces bij geschrifte gewezen was of voordat een der partijen haar procesdossier op de rolzitting (dat is ‘apud acta’) had overgelegd. Een boete van 30 Karolusgulden werd verbeurd als berust werd na dit tijdstip. Deze boete was echter niet verschuldigd als aan de Grote Raad bleek dat berusting een gevolg was van een goede, wettige reden. Deze reden wordt niet nader gespecificeerd.

Overigens werd in artikel 112 van de Verkortingsordonnantie voorgesteld in het geheel geen boete te laten verbeuren als partijen overeenstemming hadden bereikt over berusting. Van deze overeenstemming diende dan wel een authentieke akte te worden opgemaakt die aan de rechtbank moest worden overgelegd. Slechts deze akte kon als bewijsmiddel voor het akkoord dienen. Getuigenbewijs ervan werd uitdrukkelijk uitgesloten en wel om misbruik te voorkomen. De hierboven genoemde brieven van berusting, die door de vorst werden verleend, bleven ook in het geval van een akkoord tussen partijen vereist.

Artikel XIII.4 van de ordonnantie voor de Grote Raad uit 1559 is iets uitgebreider dan de in artikel 112 van de Verkortingsordonnantie voorgestelde regeling. In het artikel uit 1559 wordt vastgelegd dat de van de vorst verkregen brieven van verlof tot berusting op de eerstvolgende rechtsdag na hun verlening aan de rechtbank moesten worden overgelegd.

7 Appel van tussenvonnissen

Net als tegenwoordig, was de vraag of appel van tussenvonnissen moest worden toegelaten in de zestiende eeuw problematisch. Aan de ene kant kon een partij een gerechtvaardigd belang hebben bij een dergelijk hoger beroep, maar anderzijds werkte een beroep tegen tussenvonnissen vertragend. Artikel 118 van de Verkortingsordonnantie bepaalde zich ertoe vast te leggen dat wat betreft appel van tussenvonnissen het ‘droit civil’ (in artikel V.13 van de ordonnantie van 1559 voor de Grote Raad wordt dit vertaald als de ‘weerlijke rechten’) moest worden gevolgd. ‘Droit civil’ verwijst hier mijns inziens naar de interpretatie van het Romeinse recht volgens welke tussentijds appel van tussenvonnissen alleen mogelijk was als dergelijke vonnissen de appellant schade toebrachten die niet bij het eindvonnis ongedaan kon worden gemaakt.⁴⁰ Om te kunnen beoordelen of van dergelijke schade sprake was, werd

38. Zie over de inhoud van het dispositieve appointement Wielant V.XXIV.

39. Zie Appendix II.

40. Zie J.P.A.N. Caroli, *Het interlocutoire vonnis historisch beschouwd*, Amsterdam 1885, p. 140-141. Deze interpretatie van het Romeinse recht zou berusten op een generalisatie van D. 49.5.2. De aldus begrepen regel werd op vele plaatsen in Europa gerecipieerd. Zie bijvoorbeeld voor het Duitse Rijkskamergerecht B. Dick, a.w., p. 198. Zie ook Wielant V.XXVII.10. Uit Wielant IX.XXI.1 blijkt dat deze auteur weet dat volgens de regelingen in het *Corpus Iuris Civilis*, in tegenstelling tot de gebruikelijke interpretatie ervan, tussentijds appel van tussenvonnissen in het algemeen niet mogelijk was: ‘Naer de Civile Rechten men appelleert niet van interlocutorien [...]’.

in artikel 118 vastgelegd dat appellanten die een verzoekschrift indienden om machtiging tot dagvaarding te verkrijgen, moesten verklaren wat de inhoud was van de sententie waarvan zij appelleerden. Hierbij dienden zij een korte uiteenzetting van hun grieven te geven.⁴¹ Gezien een doorgehaalde toevoeging in artikel 118 heeft men overwogen de appellanten aan hun appelrekest de ‘appelakte’ (‘l’instrument de leur appellation’) te laten hechten (met de ‘appelakte’ wordt het geschrift bedoeld dat werd opgemaakt van het aantekenen van het appel voor de rechter wiens vonnis bestreden werd of voor notaris en getuigen; zie hierboven), die dan de inhoud van het bestreden vonnis en de grieven ertegen moest bevatten. In artikel V.13 van de ordonnantie van 1559 voor de Grote Raad is de regeling enigszins anders. Daar wordt bepaald dat de appellant een kopie van het interlocutoire vonnis of in ieder geval het dictum ervan aan zijn appelrekest moest hechten.

Met betrekking tot de regeling in de Verkortingsordonnantie, inhoudende dat de appellant in zijn verzoekschrift de strekking van het tegen hem gewezen vonnis moest weergeven, merkte de Grote Raad op dat zij moeilijk uitvoerbaar was. De regeling zou de appellant noodzaken de sententie waarvan hij appelleerde op te vragen, hetgeen betekende dat hij het zogenoemde rapportgeld moest betalen.⁴² Dit rapportgeld was een vergoeding voor het onderzoek naar de zaak dat door een raadsheer-rapporteur in de voorgaande instantie was gedaan en dat tot het bestreden vonnis had geleid. Deze onkosten voor het rapportgeld zouden nodeloos zijn gemaakt als verlof tot appel van het tussenvonnis vervolgens werd geweigerd.

8 Appel en verstek

Tegen sommige bij verstek gewezen vonnissen was volgens de Verkortingsordonnantie appel mogelijk. Echter, deze mogelijkheid was beperkt, aangezien het onbeperkt kunnen aanwenden van rechtsmiddelen tegen verstekvonnissen het spoedig tot stand komen van een definitieve beslissing in een zaak niet bevorderde.

Appel van verstekvonnissen was slechts mogelijk als deze vonnissen tot stand waren gekomen na een type verstek dat als ‘forclusion’ bekend stond, en niet na verstek van een partij die aan haar persoon of aan haar woonplaats gedagvaard was. Deze laatste partij werd immers volgens het later doorgehaalde artikel 72 van de Verkortingsordonnantie niet toegelaten tot appel.⁴³ Overigens levert de definitie van ‘forclusion’ problemen op. Het verschil tussen ‘forclusion’ en andere typen verstek was waarschijnlijk, dat van ‘forclusion’ slechts sprake was als de partij die verstek liet gaan eerder wel in de zaak verschenen was.⁴⁴ Artikel 119 van de Verkortingsordonnantie legt vast dat appelprocedures tegen na ‘forclusion’ gewezen vonnissen of tegen de beslissing waarin ‘forclusion’ werd vastgesteld, als proces bij geschrifte (dat wil zeggen ‘an bene vel male’ op grond van het in de lagere instantie gevormde procesdossier; zie hierboven) moesten worden afgehandeld.⁴⁵ Vernietiging van het verstekvonnis (en, moet men hier waarschijnlijk bij lezen, een geheel nieuwe behandeling van de zaak) werd in deze gevallen verboden. Van deze bepaling zou zelfs geen ontheffing kunnen worden verkregen door middel van een ‘request civil’.⁴⁶ Wederom was de Grote Raad het niet met de voorgestelde regeling eens. De

41. Deze regel was niet nieuw. Zie voor de Raad van Vlaanderen J. Monballyu, a.w., p. 268. Zie ook Wielant IX.XXIII.4: ‘Als men appelleert van executien oft van interlocutorien, soe moet d’appellant verclaren zijn grief by geschrifte teneynde dat d’executeur oft de juge verstaen mogen wat hy te doen heeft’. Een en ander was niet nodig bij appel van een eindvonnis; zie Wielant IX.XXIII.5.

42. Voor het verschuldigde rapportgeld bij de Grote Raad, zie Ordonnantie 1522 (a.w.), p. 176 (artikel 28).

43. Op dergelijke partijen heeft mijns inziens Wielant IX.XVII.2 betrekking: ‘Een die ghecontumaceert is met volder contumacie en mach niet appelleren’.

44. Zie mijn dissertatie, a.w., p. 289-290.

45. In de uitgave van de Verkortingsordonnantie in mijn dissertatie (a.w.), p. 475, vergat ik in artikel 119 een komma te plaatsen na de woorden ‘sans les mettre au neant’. Hierdoor lijkt het alsof na vernietiging van het vonnis *a quo* op grond van de retro-aktes werd geprocedeerd, hetgeen natuurlijk niet het geval is. De retro-aktes werden alleen gebruikt als het proces werd ontvangen als proces bij geschrifte en diensgevolge werd afgehandeld ‘an bene vel male’.

46. Het oude ‘request civil’ heeft alleen zijn naam gemeen met het moderne rechtsmiddel. Zie over dit ‘request civil’ onder anderen R. van Answaarden, ‘Verkenningen in een grensgebied. Het requeste civile in de praktijk van de Grote Raad der Nederlanden (1460-1580)’, in *Verslagen en mededelingen van de Stichting tot Uitgaaf der Bronnen van het Oud-Vaderlandse Recht* [nieuwe reeks 8] (1994), p. 31-67. Zie ook S. Dauchy, *Les voies de recours extraordinaires. Proposition d’erreur et requête civile (de l’ordonnance de Saint Louis jusqu’à l’ordonnance de 1667)* [Travaux et recherches de l’Université de Droit, d’Économie et de Sciences Sociales de Paris, série Sciences historiques 26], Parijs 1988.

Raad merkte op dat deze regeling het wegnemen van de consequenties van verstek door middel van 'relief' (ook 'restitutie in integrum' genoemd) onmogelijk maakte en was van mening dat in sommige gevallen wel ontheffing door middel van brieven van request civiel mogelijk diende te zijn.⁴⁷ De Raad geeft niet aan in welke gevallen deze mogelijkheid diende te bestaan. Dit wordt wel gedaan door Lodewijk van Heylweghen, die denkt aan zaken betreffende de schatkist ('fisque'), minderjarigen en kerken, of aan gevallen van noodzakelijke afwezigheid voor de landsheer of de publieke zaak. Hierbij merkte van Heylweghen echter op dat, indien appel werd toegelaten van bij verstek gewezen vonnissen, tenuitvoerlegging van deze uitspraken slechts mogelijk zou moeten zijn op voorwaarde dat zekerheid ('caution') werd gesteld.

9 Boete in geval van afwijzing van het appel

Als rem op het aanwenden van de appelprocedure was bepaald dat een partij wier appel ongegrond werd bevonden een zogenoemde boete wegens 'fol appel' verbeurde. Bij de Grote Raad werd deze boete slechts verbeurd indien het gehele appel werd afgewezen en niet indien het appel gedeeltelijk gegrond werd bevonden.⁴⁸ Artikel 124 van de Verkortingsordonnantie stelde voor deze boete ook in te vorderen indien het merendeel van de grieven van de appellant werd afgewezen. De Grote Raad merkte op dat deze regeling indruiste tegen het recht alsmede tegen de stijl van de Raad en stelde voor de vraag of al dan niet een boete verbeurd was aan het oordeel van de rechter over te laten. Deze suggestie werd overgenomen blijkens artikel XIII.6 van de ordonnantie van 1559 voor de Grote Raad. Mogelijkerwijze heeft hierbij meegespeeld dat het, afgezien van het onbillijke karakter van de bepaling, maar de vraag was of de oorspronkelijke boetebepaling het aantal appellzaken zou reduceren.

10 Appel tegen brieven

Hoger beroep was volgens de oude procedure niet slechts mogelijk tegen vonnissen, maar ook tegen verlening en uitvoering van vorstelijke brieven (echter, als de brieven rechtstreeks van de vorst afkomstig waren, zo stelt Van Rompaey, was alleen verzet — dat wil zeggen oppositie — mogelijk).⁴⁹ Zo kon men appelleren tegen verlening van de open brieven waarmee de deurwaarder werd gemachtigd de wederpartij te dagvaarden.⁵⁰ Het behoeft geen betoog dat dit tot ernstige vertraging in de procedure kon leiden. In de Verkortingsordonnantie (artikel 114) werd dan ook voorgesteld appel tegen verlening van een aantal soorten brieven te verbieden, een regeling die werd overgenomen in de ordonnantie voor de Grote Raad uit 1559 (artikel V.12 (1559)). Appel werd uitgesloten tegen de verlening van de volgende brieven: brieven die de deurwaarder opdracht gaven de wederpartij te dagvaarden zonder hem echter te machtigen tijdelijke maatregelen te treffen (brieven inhoudende simpele of personele dagvaarding), brieven waarmee de bezitsactie genaamd 'complainte' werd ingeleid, brieven van sauvegarde waarmee iemand onder de bescherming van de landsheer werd gesteld, en brieven waarin een voorlopig getuigenverhoor werd bevolen ('commissions de se informer, soit preparatoirement ou par examen a futur ou de grief advenir').

11 Appel tegen tenuitvoerlegging

Executiegeschillen konden in het oude procesrecht worden opgeworpen door middel van appel of verzet (oppositie).⁵¹ Ik zal hier slechts het executiegeschil dat werd ingeleid door middel van appel bespreken. Zowel de Verkortingsordonnantie (artikel 115) als de ordonnantie voor de Grote Raad uit 1559 (artikel XXI.16) streefde naar beperking van de schorsende werking van dergelijke appellen en dientengevolge naar een voorspoedige tenuitvoerlegging van beslissingen. Bepaald werd dat appel tegen de executie van een vonnis of een andere beslissing (appointment) de executeur niet verhinderde met tenuitvoerlegging door te gaan. Hij diende zijn executie volgens de ordonnantie van 1559 pas te stoppen als hem dit

47. 'Requesten civiel' waren open brieven waarbij 'relief' ofwel ontheffing werd verleend. Men lette erop dat ook het verzoekschrift waarmee om open brieven van 'request civiel' werd gevraagd, bekend stond onder de naam 'request civiel'.

48. Zie ook Wielant IX.XXVIII.8.

49. J. van Rompaey, *De Grote Raad* (a.w.), p. 466.

50. Anders, mijns inziens ten onrechte, J. van Rompaey, *De Grote Raad* (a.w.), p. 428; idem, *De procedure in beroep* (a.w.), p. 374.

51. Zie voor de boete op het ten onrechte appelleren tegen tenuitvoerlegging artikel 99 van de Verkortingsordonnantie.

officieel werd aangezegd (dus in geval van ‘inhibitie, deffencie oft verbot’).⁵² Deze regeling handelt in het bijzonder over executie door middel van uitwinning van goederen.⁵³ Oorspronkelijk werd in de Verkortingsordonnantie bepaald dat in geval van appel tegen executie slechts een van de laatste stappen in de tenuitvoerleggingsprocedure, dat wil zeggen de voorwaardelijke verkoop van de beslagen goederen door de deurwaarder, achterwege moest worden gelaten. Deze regeling is niet overgenomen in de ordonnantie voor de Grote Raad uit 1559, mogelijkerwijze als gevolg van een opmerking van de Raad, inhoudende dat tegen executies geen ‘rigoreuze clauses’ werden verleend. De Raad doelde hiermee waarschijnlijk op de clause die aan het appel zijn schorsende werking verleende (dat is de clause van inhibitie). Daarom mocht de executeur doorgaan met zijn executie tot aan de dagvaarding voor interpositie van decreet⁵⁴ (dat is de procedure voor de rechter waarin de voorwaardelijke verkoop van de uit te winnen zaak door de deurwaarder aan de hoogste bieder werd goedgekeurd). Volgens de Grote Raad was deze procedure korter dan de in de Verkortingsordonnantie voorgestelde regeling. In artikel XXI.16 van de ordonnantie van 1559 voor de Grote Raad keert de regel dat in geval van appel met de tenuitvoerlegging mag worden voortgegaan tot de verkoop van het beslagen goed dan ook niet terug. Slechts wordt bepaald dat de executeur de executie diende te continueren totdat dit hem werd verboden (zie hierboven).

12 Appel tegen de inning van civiele boetes

In artikel 120 van de Verkortingsordonnantie wordt bepaald dat hoger beroep tegen de inning van civiele boetes verboden was. Het is niet geheel duidelijk waarom deze bepaling in de Verkortingsordonnantie terecht is gekomen, aangezien zij niet direct verband hield met een efficiënte procesgang. Wel werd door dit verbod de rechter natuurlijk enigszins ontlast, aangezien hij minder zaken te behandelen kreeg, waardoor hij extra tijd aan andere appelprocedures kon besteden.

Appel tegen civiele boetes werd verboden omdat dergelijke appellen de inning van deze boetes vrijwel onmogelijk maakten. Dit was een gevolg van het feit dat de ambtenaren die met de inning ervan belast waren door hoger beroep veelvuldig genoodzaakt werden langdurige procedures te voeren. De kosten van deze procedures konden zij vervolgens niet in rekening brengen bij de landsheer, aangezien de rekenkamers weigerden deze uitgaven goed te keuren.

Door de Grote Raad werd opgemerkt dat het onjuist zou zijn appel tegen boetes te verbieden. Een betere regeling zou zijn in deze gevallen de clause van inhibitie, die de tenuitvoerlegging schorste, niet te verlenen, maar alleen brieven van appel uit te geven waarin deze clause ontbrak, zodat ondanks het appel tot inning van de boete kon worden overgegaan. Bovendien zou appel slechts moeten worden toegelaten als de persoon die beboet was de geëiste (en, moeten we hier bij lezen, nog niet door middel van executie geïnde) boete in gerechtelijke bewaring (‘nampissement’) gaf. Deze laatste regeling werd vastgelegd in artikel V.9 van de ordonnantie van 1559 voor de Grote Raad.

Conclusie

De Verkortingsordonnantie bevatte oorspronkelijk een aantal maatregelen dat de appelprocedure duidelijk bekortte. Vele van deze maatregelen werden echter later geschrapt of afgezwakt, aangezien de voorgestelde regels in de praktijk tot problemen zouden leiden. Slechts tegen een beperkt aantal maatregelen bestond weinig weerstand. Voorbeelden hiervan zijn (a) de regel dat het appel alleen schorsende werking had met betrekking tot die delen van het dictum waartegen in appel grieven werden ingebracht en (b) het voorschrift dat de proces-bij-geschrifte procedure in zoveel mogelijk gevallen diende te worden gevolgd.

Bij lezing van de documenten die op het verkortingsproject betrekking hebben, valt op dat grote aandacht bestond voor de bescherming van de positie van de procespartijen. Hun rechten mochten niet worden geofferd aan een stroomlijning van de procedure. In dit licht is de beperkte oogst aan procesverkortende maatregelen als gevolg van de Verkortingsordonnantie, hoewel zeker te betreuren,

52. Zie ook Ordonnantie 1522 (a.w.), p. 181.

53. Over tenuitvoerlegging op onroerende zaken, zie hoofdstuk 10 van mijn dissertatie (a.w.).

54. Zie ook Wielant X.V.10: ‘Ende om eenighe oppositie oft appellacie en sal d’executeur niet laten zijn kerckgeboden te continueren ende voldoen’. Kerkgeboden werden door de deurwaarder gedaan om onder anderen mogelijke kopers van de uit te winnen zaak op te roepen een bod te doen.

niet louter als een negatief verschijnsel te kenschetsen. Deze beperkte oogst bracht echter wel met zich, dat appelleren een slepende kwestie bleef.

APPENDIX I

Ontwerpartikelen in de Verkortingsordonnantie betreffende hoger beroep⁵⁵

Art. 72⁵⁶ — Que vrays deffailans et contumascez adjournez a leur personne ou domicile⁵⁷ comme dit est⁵⁸ ne seront receux comme appellans mais les sentences contre eulx renduees executees non obstant opposition ou appellacion.

Art. 72a — Que doresavant pour apporter les proces par escript ou aultres procedures demenees pardevant le siege inferieur l'appellant n'aura que ung delay de six sepmaines, d'ung mois ou de XV jours selon la distance des lieux sans, ledit delay expiré, pooir presenter la cause pour avoir continuation ou ulterieur delay, ains polront presenter requeste a court pour y estre ordonné selon que la matiere se trouvera disposee.

Art. 72b — Neantmoins, se l'inthimee desire advanchier l'affaire, polra endedens ledit delay faire apporter ledit proces ou procedures en desboursant les despens pour les recouvrer en fin de cause, et ledit delay expiré, le polra faire aux despens de l'appellant, dont il sera desboursé promptement.

[...]

Art. 92⁵⁹ — Deffendons aux chiefz, presidens et conseilliers de noz cours souveraines de donner, accorder ou seeller aucunes lettres de relievment de desertion d'appel ou *peremption d'instance*⁶⁰ aprez que l'appel aura esté pery et desert *et l'instance sopie*⁶¹ l'espace d'ung an pour quelque cause ou occasion que ce soit.⁶² Et si par importunité ou inadvertence telles lettres fussent accordees, seront nulles et de nulle valleur et comme telles en jugeant le proces rejectees, <ne feust que l'appellant allegue cause probable et legitime parquoy il deust estre relevé>.

Art. 93⁶³ — Semblablement dedens ledit temps d'ung an ne seront accordees ledites lettres de relievment de desertion d'appel ou peremption d'instance ny aussi de l'interruption d'instance, ne fust pour raison de minorité d'eage, maladie ou absence necessaire pour noz affaires ou du pays.

[...]

Art. 99 — Si partie condempnee se porte pour appellante ou se oppose sans cause souffissante a ladite execution ou veulle autrement empeschier icelle par luy ou autres a ce par luy suscitez et il soit debouté de sondit appel ou opposition et empeschement, il sera condempné⁶⁴ en l'amende <arbitraire> *de trente Carolus*⁶⁵ *pardessus ladite amende du fol appel s'il est appellant, et vers la partie es dommaiges et interestz.*

[...]

Des appellacions

Art. 107 — Qui vouldra appeller de sentence contre luy rendue dont est permis d'appeller sera <tenu> de appeller⁶⁶ endedans dix jours selon disposition de droict escript et relever son appel endedans six sepmaines <et endedens autres six sepmaines executer a peyne de desertion> et contre ledit temps ne sera accordé aucun relief ne feust pour cause <urgente fondee en droict> *de minorité, maladie ou de absence necessaire seulement.*

Art. 108 — Item, ordonnons que quant les appellacions ne seront relevees et executees endedens ledit temps, que les premiers juges pourront proceder oultre tout ainsi comme s'il n'estoit appellant sans actendre declaration sur la desertion de l'appel *et neantmoins seront tenuz d'avertir le superieur dudit appel et la desertion d'icelluy, lequel fera adjourner ledit appellant pour veoir declairer ledit appel desert et le condempner en l'amende de fol appel.*

[Art. 109 en 110 handelen over reformatie]

Art. 111⁶⁷ — Qui aura relevé et executé son appel ou reformacion et aprez veult reculer et acquiesseer a la sentence pourra ce faire en obtenant noz lettres patentes de acquiescement, lesquelles seront chargees doresenavant de dix Carolus d'amende en

55. De in deze Appendix weergegeven tekst van de Verkortingsordonnantie is ontleend aan het fonds *Papieren van Staat en Audiëntie*, register 789 ('Commissions et actes touchant les Privé et Grand Conseils, XVIe siècle'), Algemeen Rijksarchief, Brussel. Dit register bevat meerdere versies van de Verkortingsordonnantie; de versie op f. 424r-443r is gebruikt als basis voor de transcriptie.

Woorden tussen <..> vormen toevoegingen van de samenstellers van de ordonnantie aan de oorspronkelijke tekst. Indien een toevoeging slechts is weergegeven in een andere versie van de Verkortingsordonnantie dan degene die voor de transcriptie is gebruikt, wordt in de voetnoot aangegeven op welk folio deze toevoeging voorkomt.

Onderstreepte gedeelten van de tekst zijn cursief afgedrukt.

Van niet relevante doorhalingen is geen melding gemaakt.

56. Dit artikel is doorgehaald.

57. Op f. 488v ontbreekt 'ou domicile'.

58. 'Comme dit est' verwijst naar artikel 69 van de Verkortingsordonnantie. Deze verwijzing is in het kader van de huidige bijdrage niet relevant.

59. Op f. 514v is dit artikel is doorgehaald.

60. Op f. 514v zijn de onderstreepte woorden doorgehaald.

61. Op f. 514v zijn de onderstreepte woorden doorgehaald.

62. Doorgehaald op f. 514v: 'pour quelque cause ou occasion que ce soit'.

63. Dit artikel is doorgehaald.

64. Op f. 516r zijn de woorden vanaf 'condempné' onderstreept.

65. Doorgehaald op f. 516r: 'de trente Carolus'.

66. Op f. 491v staat 'ce faire' i.p.v. 'de appeller'.

67. Dit artikel is doorgehaald.

quictant seulement le surplus et en payant despens a la partie.

[Dit artikel is vervangen door:]

Qui aura relevé et executé son appel <ou reformation>⁶⁸ et aprez veult acquiescer a la sentence, faire le pourra en obtenant noz lettres et sans amende si avant qu'il l'obtienne devant l'acte dispositif,⁶⁹ et s'il acquiesce apres acte dispositif sera tenu de payer XXX⁷⁰ Carolus <d'amende>⁷¹ a nostre prouffict.

Art. 112 — Mais s'il veult renoncer audit appel ou reformation par appointement et accord fait avec sa partie, il pourra ce faire sans amende en obtenant <lettres de>⁷² congié de accorder, lesquelles ne se pourront doresnavant octroyer s'il n'appert premiers aux chiefz et presidens de noz cours souveraines octroyans icelles dudit appointement et accord autenticquement et par escript, deffendant autrement la concession desdites lettres non obstant que l'impetrant veuille prouver par tesmoingz icelluy accord ou appointement et ce pour eviter tous abuz.

Art. 113⁷³ — Pour ce que souventesfoiz les procureurs des parties ne advertissent leurs maistres des sentences contre eulx rendues et quant on veult executer lesdites sentences les condempnez se portent pour appellans comme de nouvel venues a leur cognoissance, au grand retardement et despens de ceulx qui ont obtenu leurs sentences, nous, veullans en ce pourveoir, ordonnons que lesdits procureurs seront tenuz incontinent advertir leursdits maistres des sentences contre eulx rendues a paine d'estre suspenduz de leur office l'espace de six mois.

Art. 114 — Item, deffendons toutes appellacions <a tous>⁷⁴ de la concession ou octroy des adjournemens simples ou personnelz,⁷⁵ de saufvegarde, commissions de se informer, soit preparatoirement ou par examen a futur ou de grief advenir,⁷⁶ non veullans que sur telles appellacions soyent donnees lettres de relief d'appel ou la cognoissance ostee aux premiers juges, et si aucunes lettres par inadvertence ou autrement feussent octroyees, icelles seront nulles et de nulle valleur, et les impetrans d'icelles condempnez en l'amende de trente⁷⁷ Carolus d'or.⁷⁸

Art. 115 — Quant aucun se portera pour appellant de l'execution de l'huissier ou autre officier executeur de sentence ou appointement contre luy rendu, ledit executeur ne delaisera pour ledit appel de proceder outre au parfait de son execution *sans toutesfoiz proceder a distraction ou alienacion des biens prins pour ladite execution*. Et si l'on treuve ledit executeur avoir mal procedé <et la partye qui l'aura mis en euvre et executeur seront condempnez en une amende arbitraire a la discretion de la court>, *il sera condempné en une amende de vingti⁷⁹ Carolus d'or⁸⁰ et la partie qui l'aura mis en oeuvre <et l'executeur>⁸¹ en autant ou plus grande a l'arbitraige du juge <et l'huyssier>⁸² <seront condemnez en une amende a l'arbitraige de la court>.⁸³*

Art. 116⁸⁴ — Que celluy qui aura fait faire l'execution ne pourra entreprendre la cause pour l'executeur quant l'appellant veult maintenir qu'il auroit excedé, mais se pourra tant seulement joindre.

Art. 117⁸⁵ — Et ordonnons a tous juges ayans cognoissance des matieres d'appel qu'ilz declairent an bene vel male en adjugeant l'amende ou elle eschiet sans pouvoir mettre lesdites sentences a neant ou les moderer ou reduire, sinon en noz cours souveraines s'il se trouvoit ainsi se debvoir faire pour tres grande et pregnante raison, dont chargeons l'honneur et conscience des presidens et conseilliers de nosdites cours souveraines.

Art. 118 — Quant aux appellacions interjectees des sentences ou appointemens interlocutoires voulons estre gardé et observee la disposition du droit civil, en deffendant aux chiefz presidens de noz cours souveraines ou autres noz juges d'admettre autres appellacions ne sur icelles donner lettres de reliefz d'appel, et si aucuns feussent accordez, de le revocquier et condempner les appellans en l'amende et despens. Et affin que on puist savoir si lesdites lettres de relief d'appel doibvent estre accordees ou non,⁸⁶ nous ordonnons que les appellans en requerant relief d'appel doibvent⁸⁷ exprimer⁸⁸ et declarer⁸⁹ la teneur de la sentence

68. f. 518v.

69. Op f. 518v staat 'acquiesce devant l'acte dispositif' i.p.v. 'l'obtienne devant l'acte dispositif'.

70. Op f. 518v staat 'XVII' i.p.v. 'XXX'.

71. f. 518v.

72. f. 519r.

73. Op f. 519r is dit artikel doorgehaald.

74. f. 492v.

75. Op deze plaats is doorgehaald: 'lettres de complaincte'. Deze doorhaling ontbreekt op f. 492v.

76. Doorgehaald op f. 492v: 'ou de grief advenir'. Deze woorden zijn vervangen door 'et de grief futur'.

77. Op f. 492v staat 'dix' i.p.v. 'trente'.

78. Op f. 492v ontbreekt: 'd'or'.

79. Op f. 519v stond hier oorspronkelijk: 'dix'.

80. De hieraan voorafgaande, onderstreepte woorden zijn doorgehaald op f. 519v.

81. f. 519v.

82. Doorgehaald op f. 519v: 'en autant ou plus grande a l'arbitraige du juge et l'huyssier'.

83. f. 519v.

84. Dit artikel is doorgehaald.

85. Dit artikel is doorgehaald op f. 520r.

86. Toegevoegd en daarna doorgehaald op f. 520v: 'nous ordonnons que les appellans desdites interlocutoires [doorgehaald: qui doibvent appeller par escript] requerant relief d'appel joindront <a leur requeste> l'instrument de leur appellation contenant l'effect de la sentence contre eulx rendue et leurs griefz'.

87. Doorgehaald op f. 520v: 'doibvent'.

88. Op f. 520v staat 'exprimeront' i.p.v. 'exprimer'.

89. Op f. 520v staat 'declareront' i.p.v. 'declarer'.

dont ilz auront appellé ou l'effect d'icelle <avecques sommiere deduction de leurs griefz>⁹⁰ a paine de rejection de leur requeste et d'ung Carolus d'amende pour l'avocat ou procureur qui aura formé ladite requeste.

Art. 119⁹¹ — Que les appellacions interjectees des sentences donnees par forclusion ou de l'appoinctement d'icelle forclusion se wyderont diffinitivement an bene vel male selon que la matiere sera disposee sans les mectre au neant, et admettre les parties a proceder selon les retroactes soit par requeste civile ou autrement. Et si la forclusion advient par faulte du procureur de partie, icelle aura son recours contre ledit procureur pour ses dommaiges et interestz.

Art. 120 — Pour ce que plusieurs noz officiers se sont doluz que on admet indifferammens toutes appellacions et reformacions des amendes et corrections civiles adjugez a nostre prouffit, pour raison desquelles ilz sont constraintz de soustenir long procez a tres grandz et excessifz fraitz, lesquelz ceulx de noz chambres des comptes ne leur veullent allouer, de sorte qu'ilz ayment mieulx laisser les amendes que poursuyr lesdits procez, qui donne occasion aux delinquans de eulx rebeller contre lesdits officiers, nous, veullans en ce pourveoir, deffendons a tous noz presidens des cours souveraines et des consaulx provinciaulx de recevoir ne admettre aucunes appellacions <interjectees> desdites amendes et corrections civiles.⁹²

Art. 121⁹³ — Mais quant aucun se voudra plaindre desdites amendes ou corrections civiles contre luy jugez, il debvra avant toute oeuvre namptr la somme en laquelle il est condempné es mains de l'officier qui aura fait la calenge, non obstant opposition ou appellacion, et aprez presenter sa requeste ou il appartient, laquelle sera envoyee aux juges qui auront fait la condempnacion affin qu'ilz envoient le proces s'il est par escript ou recort des procedures verbales devant eulx tenues. Et si icelles veues appert du crisme ou mesuz du supplyant, luy sera reffusé sa requeste, et au contraire s'il appert que on luy pourroit avoir fait tort, luy sera decernee provision convenable, et neantmoins si aprez il succumbe payera double amende de fol appel, la moitié a nostre prouffit et l'autre moitié au prouffit de l'officier adjourné ou inthimé oultre et par dessus les despens dudit proces, lesquelz ne voulons estre compensez, ordonnant bien expressement ausdits presidens d'avoir bon regard que par lesdites appellacions ou reformacions les delictz et mesuz ne demeurent impugniz.

Art. 122⁹⁴ — Et si par visitacion desdits proces par escript ou recort des procedures verbales il apparisoit les delictz ou mesuz du suppliant n'estre souffissamment pugniz, sera ordonné ou procureur general de se douloir de la sentence tamquam de minima et de proceder contre le supplyant affin de plus grande correction.

Art. 123⁹⁵ — Le condempné, appellant de la sentence contenant plusieurs chiefz ou pointz <distinctz, non deppendans de l'ung ou l'autre, [sera tenu,] si la partie le requiert declairer les pointz et articles pour lesquelz il ne voudra soustenir sondit appel et consentir que les autres pointz et articles soyent executes, autrement et par faulte de ce sera déclaré non recevable en sondit appel et condempné en l'amende et es despens, excepte en ce matiere de compte> <excepte en ce n'est matiere de compte, n'est>⁹⁷ que le juge trouve la matiere⁹⁸ y estre autrement disposee>.⁹⁹

Art. 124 — Que <quant>¹⁰⁰ ledit appellant de sentence contenant plusieurs chiefz ou pointz <distinctz>¹⁰¹ obtiendra retraction de la sentence en aucuns pointz et qu'elle soit confirmee en plus de pointz qu'elle ne sera retractee, l'appellant sera condempné en l'amende de fol appel <comme se la sentence estoit du tout confirmé quant ores il descherroit seulement d'un point>.¹⁰²

APPENDIX II

De hieronder afgedrukte archiefstukken zijn beschreven in: A.J.M. Kerckhoffs-De Hey, *Inventaris en beschrijving van de processtukken (dossiers) behorende tot de Beroepen uit Holland, berustende in het archief van de Grote Raad van Mechelen, Algemeen Rijksarchief Brussel*, deel VII (nrs. 601-700), Amsterdam 1970.

90. f. 520v.

91. Dit artikel is doorgehaald.

92. Op f. 521r is de zin 'deffendons a tous noz presidens des cours souveraines et des consaulx provinciaulx de recevoir ne admettre aucunes appellacions <interjectees> desdites amendes et corrections civiles' doorgehaald en vervangen door 'ordonnons que non obstant l'appel interjecté des sentences condempnatoires d'amende le condempné sera tenue icelle namptr et que sur son appel ne sera doresnavant accordé synon simple relief d'appel sans les clauses d'inhibition et deffense'.

93. Dit artikel is doorgehaald op f. 521r.

94. Dit artikel is doorgehaald op f. 521v.

95. Dit artikel is doorgehaald. Op f. 522r is het echter gehandhaafd.

96. Op deze plaats is doorgehaald: 'sera tenu au premier jour servant sur son appel declarer les pointz et articles pour lesquelz il voudra soustenir sondit appel et consentir que les autres pointz et articles soyent executez, autrement et par faulte de ce sera déclaré non recevable en sondit appel et condempné en l'amende et despens'.

97. Op deze plaats is doorgehaald: 'si avant'.

98. Enige onleesbare woorden zijn hier doorgehaald.

99. f. 493r.

100. f. 493r.

101. Op deze plaats is doorgehaald: 'si en aucuns pointz il obtient retractacion de la sentence et en aucuns pointz [doorgehaald: il] non [f. 493r: et qu'elle soit confirmé en plus de pointz qu'elle ne sera retracté, l'appellant sera condempné en l'amende de fol appel], sera neantmoins condempné en l'amende de fol appel, comme si la sentence estoit du tout confirmee quant ores il decherroit seulement d'ung point'.

102. f. 493r. Deze toevoeging is later doorgehaald.

Beroepen uit Holland, nr. 691 J**Acte betreffende het instellen van appel voor notaris en getuigen**

Upten drie ende twintichsten dach january anno XV^C negen ende dertich stilo co. is gecompareert in presentie van my, notarys ende getuygen hier ondergescreven, daertoe gerequireert, Dirick van Waveren als procureur van Bouwen Willemsz. tot Heemskerck, ende heeft hem in den naem ende vanwegen de voors. Bouwen geconstitueert appellandt an den Groten Raedt tot Mechelen van zekere sententie onlanx by den Hove van Hollandt gewesen tot achterdeele van de voors. Bouwen ende voordeel van den pachters van Heemskerck, begerende de voors. Dirick in der qualiteyt als voeren hieroff acte off instrumente in de veste forme. Actum in de scrijffcamer tot Haerlem in presentie van Meester Claes Boot ende Aelbrecht Claesz., secretaryssen der stede van Haerlem als getuygen, ende my, Lambrecht Jacobsz., notarys residerende tot Haerlem ende by den Hove van Hollandt geadmitteert.

[getekend:] Jacobsz.

Beroepen uit Holland, nr. 655 f**Acte houdende het dispositieve appointment waarbij een appelzaak als proces bij geschrifte wordt ontvangen**

En la cause meue et pendant ou Grant Conseil de l'Empereur nostre Sire entre les maistres du Saint Esprit en la ville de Haerlem, appellans de ceulx du Conseil en Hollande, appelez d'une part, et Guillaume Diericxz., inthimé d'autre, comparans oudit Grant Conseil, assavoir lesdits appellans par maistre Jehan Basin et ledit inthimé par maistre Pierre Boulín, leurs procureurs. Apres ce que de la part desdits appellans, en respondant aux griefs nagueres en ceste partie baptisez de la part dudit inthimé, a pour responce esté dit le proces demené entre lesdits parties pardevant lesdits appelez estre ung proces par escript, requerant que pour tel il feust receu, veu et jugié ex eisdem actis an bene vel male, et que au surplus lesdits parties ont hinc inde esté oyés, tant en replicque que duplicque, finalement leur proces fait et demené pardevant lesdits appelez et lequel lesdits appellans feront apporter en la court de ceans au mois prouchainement venant, a par messieurs dudit Grant Conseil esté et est receu comme proces par escript pour le jugier ex eisdem actis an bene vel male, auquel icelles parties pourront de chascun costé joindre ung brief memoire se faire le veullent.

Fait a Malines, le XXIIIe jour d'octobre XV^CXXII.

[getekend:] J. Lettin